

"קום התהלך בעולם"

טבח פרהוד בבגדד

מתוך 'ליקוטי שמואל'

עורך ומלקט ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי שליחת בקשה. eisikovits1@gmail.com,

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד .

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר ייחודי המאגד –סוף מעשה במחשבה תחילה את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן

- מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש –כרך ראשון על חומש בראשית

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

85 שנים לאחר טבח פרהוד בבגדד, סיפור הפחד של השורדים האחרונים נשכח

ביום שני, ביום שני, היהודים העיראקים זוכרים את הפוגרום ב-1 ביוני 1941 שבו נהרגו כ-180 יהודים וסימן את שקיעתה של אחת הקהילות היהודיות הוותיקות בעולם

מאת זב סטאב

משה כחטן היה קצת פחות מגיל 3 כאשר המהומות בזזו את הקהילה היהודית בבגדאד, עיראק, בשנת 1941, אך עדיין יש לו זיכרונות חיים מאותו יום.

"כשאנשים התחילו לדפוק על הדלת שלנו, עלינו לגג, וההורים שלי זרקו אותי מעבר לגג לדירה אחרת כדי להציל אותי," נזכר כעתן, כיום בן 88. "בעל הבית שלנו היה מוסלמי, אבל הוא לא גדל בשנאה כמו אחרים מהדור ההוא, אז הוא יצא לרחוב מול הבניין שלנו עם אקדח, ואמר שיירה בכל מי שינסה לתקוף את היהודים שבפנים."

"גם עכשיו, שנים רבות אחרי, אני עדיין מקבל פלאשבקים, " הוסיף.

במהלך הפוגרום שנמשך יומיים שהחל ב-1 ביוני 1941, המון ערבי יצא למסע אלים של רצח, גניבה ואונס, שגרם למותם של כ-180 יהודים, לפצע יותר מ-1,000 והרס מאות בתים.

הפוגרום, הידוע בשם הפרהוד (מונח ערבי ל"הפקעה אלימה"), מכונה לעיתים השואה בעיראק, וסימן את תחילת סיום ההיסטוריה בת כמעט 2,000 השנים של היהודים בעיראק, כך אומרים היסטוריונים.

אך למרות חשיבות המהומות לקהילה היהודית המזרחית, רוב הישראלים עדיין חסרי מודעות לכך, לפי דוד כעתן, בנו של משה.

"רק לאחרונה הפרהוד מתחיל להיות מוכר בחברה הישראלית," אמר כעתאן. "אבל זה כבר 85 שנים מאוחר מדי."

הצעירה כחטן עובדת על שינוי זה. שנה לאחר שידור הטלוויזיה של הסרט התיעודי שהפיק על תולדות יהדות עיראק, הוביל את הקמת טקס זיכרון בבית הנסי, מעון הנשיא בירושלים, לציון יום השנה לפרהוד.

כ-200 אנשים השתתפו באירוע הראשון מסוגו, כולל ניצולים רבים שהגיעו עם משפחותיהם כדי לספר את סיפוריהם. בכניסה, צעירה אחת הקניטה בעדינות את סבה שכרטיס הזהות שלו ישן מדי, ושהשומרים לא ייכנסו אליו.

דיוויד כעתן, שגדל בבריטניה ודובר אנגלית טובה יותר מעברית, עובד על תיעוד עדויות הניצולים לפני מותם. לצד הטקס יש תצוגת תמונות שארגן של יותר מ-85 ניצולים, שצולמו על ידי רונה אולשבסקי.

"זו יוזמה אישית שהפכה לתשוקה לחיים," אמר כהטאן. "זה לא המקצוע שלי, אבל אני מנסה לעשות את החלק שלי כדי שהסיפור הזה יסופר."

עדים לטבח

היסטוריונים רואים בפרהוד נקודת מפנה בהיסטוריה של יהדות עיראק, ששבר את תחושת הביטחון בקרב הקהילה ורמז על הגירה ההמונית של רוב יהודי המדינה לישראל בעשורים הקרובים.

בזמן ההתקפה, עיראק הייתה ביתה של אחת הקהילות היהודיות הוותיקות בעולם, עם 150,000 תושבים ושורשים שנמשכים למעלה מ-2,500 שנה עד הגלות הבבלית. יהודים מילאו תפקידים מרכזיים במסחר, בממשל ובחיי התרבות בעיראק.

אך הפרהוד, שהחל במהלך חג השבועות, חשף כיצד האנטישמיות בהשראת הנאצים התפשטה מעבר ליבשת אירופה אל העולם הערבי. היא התפרצה בתקופה של חוסר יציבות פוליטית בעיראק בעקבות קריסת הפיכה פרו-נאצית בראשות ראש הממשלה לשעבר ראשיד עלי אל-גילאני. כוחות הנתמכים על ידי הבריטים זה עתה כבשו מחדש את המדינה, ושמועות התפשטו כי יהודי עיראק סייעו לניצחון הבריטי.

"בלילה הנורא ההוא, פורעים פרועים פרצו על בתיהם של יהודי בגדאד, הכו אותם, הרגו ופצעו אותם... מסיבה אחת בלבד: הם היו יהודים", אמר הנשיא יצחק הרצוג בפתחת הטקס. "חלפו שמונים וחמש שנים, אך גלי השנאה האנטישמית ממשיכים לעלות, ואף להתגבר, מאיימים על ביטחון היהודים ברחבי העולם."

נדיה כהן, אלמנתו של המרגל הישראלי האגדי אלי כהן, נזכרה באווירה בימים שלפני הפיגועים בבגדאד, שם חיה כילדה קטנה.

היא ראתה אדם ברחוב שמסמן בתים יהודיים בשכונה בצבע כדי שיזהו בקלות, וחשה שמהו בעולם שלה השתנה. היא לא סיפרה להוריה, עם זאת.

"הרבה לפני שהייתי אשתו של מרגל מפורסם, ידעתי איך לשתוק", אמר כהן למשתתפים על הטקס. "ההורים שלנו הקשיבו לרדיו על החדשות שהגיעו מגרמניה באותו זמן, והם ניסו להסתיר את החרדות שלהם מאיתנו."

בערב חג השבועות, הקהילה היהודית לבושה בבגדים לבנים חגיגיים, אך כאשר אביה חזר מבית הכנסת באותו בוקר, נדהם מהסצנות של הטבח שראה ברחובות, נזכר כהן.

המון חמוש תקף שכונות יהודיות, בזז בתים ועסקים, ותקף תושבים, בעוד כוחות הביטחון כמעט ולא התערבו. כשהגיע הביתה, אביו של כהן חכם להביא עוגות ומשקאות לשוטרים הסמוכים, מה שמשך אותם להגן על הבניין ולבסוף להציל את המשפחה, כך אמרה.

אדי מור היה שורד נוסף שביקר בבגדאד לחג כשהאלימות החלה. בדרכו הביתה, ראה אנשים נמשכים ממכוניותיהם ונרצחים ברחובות, וניצל רק כאשר האוטובוס שלו מצא מקום בטוח בתחנת משטרה בלילה. כשחזר הביתה, המון התאסף סביב ביתו עם סכינים ונשק נוסף, אך אביו שלף אקדח — להפתעת המשפחה — והצליח להגן עליהם זמנית.

בעוד שמשפחות יהודיות רבות נבגדו באכזריות על ידי שכנים שסמכו עליהם, אחרות ניצלו גם הן מההמון על ידי מוסלמים, ציין מור.

"לולא עזרת המוסלמים, היו נרצחים פי שניים או שלושה", אמר. "אבל המספרים הרשמיים אינם משקפים מספיק את היקף האלימות באותה תקופה."

שורד נוסף של הפרהוד, שלמה מנצור, היה תינוק כשהעיר שלו הותקפה, ומשפחתו עברה מאוחר יותר לישראל. עשרות שנים לאחר מכן, מנצור נרצח על ידי מחבלי חמאס בקיבוץ קיסופים ב-7 באוקטובר 2023, גופתו נחטפה לעזה והוחזקה במשך 509 ימים.

"הכתובת הייתה על הקיר בעיראק באותה תקופה, ולמרות שחשבנו שדבר כזה לעולם לא יקרה שוב, הותקפנו בארצנו הריבונית", אמרה אחותו של מנצור, הדסה לזר. "דפוס השנאה והאלימות היה זהה בשני המקרים."

הניצולים הדגישו את חשיבות חיזוק זכר הפרהוד לשימור מורשת הקהילה לדורות הבאים.

"אני מקווה שהאירוע הזה יהפוך לתזכורת שנתית, כי אנחנו היהודים נוטים לשכוח", סיכם כהן. "ערבי זוכר את ביתו מלפני 200 או 300 שנה, ומה נעשה לו אז. עלינו גם לשמר את הזיכרון של מה שקרה ליהדות עיראק. גורלנו תלוי בלימוד ההיסטוריה ולא לשכוח."